

J. P. TRAP

KONGERIGET
DANMARK

FJERDE OMARBEJDEDE UDGAVE

UNDER MEDVIRKNING AF VIDENSKABSMÆND, FAGFOLK OG
STEDLIGE MEDDELERE FRA ALLE LANDETS EGNE

UDARBEJDET AF

HARALD WEITEMEYER

II. BIND

FREDERIKSBORG AMT
KØBENHAVNS AMT
HOLBÆK AMT

KØBENHAVN 1920

G. E. C. GADS FORLAG

(OSCAR GAD OG FREDERIK GAD)

Meester Daniel maecte mi anno Dni MCCCCXII* (se Kirkeh. Saml. II p. 85; Uldall, Kirkekl., p. 77; om Gravmæler se Aarb. f. Kbh. A. 1914 p. 62).

S. for Jersie lige ved Skensved har ligget en meget stor Kampesten, *Kærtingestenen* („kastet af Djævelen efter Højelse Kirke“).

Om Præstekaldets Hist. se under Havdrup p. 376.

Kirke-Skensved Sogn (*Jersie-Kirke-Skensved Km.*), det mindste i Herredet, Anneks til Jersie, omgives af dette, Havdrup S. og Ramsø Hrd. (Ørsted, Ejby og Højelse S.), fra hvilket det for en Del skilles ved Skensved Aa. Kirken ligger c. 15 km SSØ. for Roskilde, 9 km N. for Køge og over 30 km SV. for Kbhvn. De ikke videre højtliggende og jævne Jorder er stærkt lerede og meget gode; skovløse. Gennem Sognet gaar Rosk.-Køge Banen.

Befolkning i 1916: 349 (1801: 161, 1850: 271, 1901: 319), boende i 79 Gde og Hse. Det saml. Hartk. (1905): 132 Td.; 22 Gde med 120 og 43 Hse med 12 Td. Hartk. samt 3 jordløse Hse. Ejds. (1916): 1153, deraf Jordv.: 696. Areal: 633 ha, hvoraf (1912) besaaet med Hvede 36 ha, Rug 37, Byg 83, Havre 73, Blands. til Modenhed 41, Foderroer 60; Brak udgjorde 67 ha, Grønfoder og Græsning 181, Haver o. l. 8. Kreaturhold (1919): 140 Heste, 492 Stk. Hornkv. (deraf 293 Køer), 13 Geder, 37 Faar, 237 Svin (1914: 913).

I Sognet Byen *Kirke-Skensved* (1259 Scenswith, 1271 Schienswygtmaglæ) med Kirke, Skole, Brugsforen. og Andelsmejeri („Navrbjærg“).

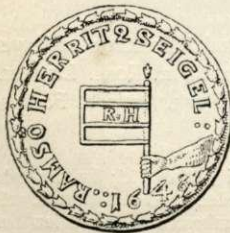
K.-Skensved S., een Sognekommune med Hovedsognet, har s. Tingsted og hører under de s. Kredse som dette samt 2. Udskrivningskr. 401. Lægd. Kirken er selvejende.

Kirken er opf. i gotisk Tid af Kridtsten med Baand af Munkesten, uden særskilt Kor, men med tresidet Afslutn. i Ø.; hele Kirken er overhvalvet. Endnu i Middelald. er der mod S. tilføjet Taarn, hvis nederste Rum tjener som Vaabenhus. Moderne Altertavle og Font; Prædikestol fra Chr. III's Tid i gotisk Manér (Køgeskolen, se C. A. Jensen, Danm. Snedkere p. 33). Under Koret er begr. Præsten Ole Høfding, † 1755 (se Øst-sjæll. Aarb. 1901).

I Sognet findes nu ingen Oldtidsmindesmærker; 2 Stengrave vides sløjfede. Om Præstekaldets Hist. se under Havdrup p. 376.

Ramsø Herred.

Sognene: Køge Landdistr. mindre Del, Rorup, Gadstrup, Syv, Ørsted, Daastrup, Borup, Kimmervlev, Ejby, Nørre-Dalby, Højelse og Ølsemagle.

1648

Ramsø Herred, det næstmindste og sydligste Herred i Kbhvns. Amt, omgives af Køge Bugt, Tune Hrd., fra hvilket det paa en Strækning skilles ved Skensved Aa, Sømme Hrd., Volborg Hrd., Sorø Amt (Ringsted Hrd.) og Præstø Amt (Bjæverskov Hrd.), mod hvilket Køge Aa danner Grænsen. Dets største Udstrækning fra Ø. til V. er c. 19 km, medens det fra N. til S. er c. 15 km. Den sydl. Del af Herredet er skovrigt; c. 1/3 er dækket med Skov; paa Søer er det fattigt. En stor Del af Herredet hører til den frugtbare Slette „Heden“, og

her er Jorderne gode, lermuldede, jævne og lavtliggende, medens de mod V. bliver mere bakkede og sandede; Strækningen langs Strandkanten („Lyngen“ eller „Jernen“ kaldet) bestaar mest af flade og sandede Strandenge. N. for Køge Aa løber et langstrakt Bakkeparti, „Køge Aas“, der begynder ved Regnemark og fortsætter lige til Køge og mange Steder er meget fremtrædende og naturskønt. Med Hensyn til Frugtbarheden er Herredet det tredjedaarligste i Amtet, idet der i Gnmst. gaar $9\frac{1}{2}$ Td. Ld. paa 1 Td. Hrtk. Dets saml. Areal udgør 16,848 ha (c. 168 km²), deraf Vandareal 132 ha. Ager og Engs Hrtk. samt det halv. Skovskylshrtk. udgjorde $\frac{1}{1}$ 1905 2939 Td. Folketallet var 1916 i Landdistrikterne 9053 (1801: 4573, 1850: 6465, 1901: 7590). I Herredet ligger Købstaden Køge. I gejstl. Henseende danner det eet Provsti med Tune Hrd, hvortil ogsaa Køge Købstads Landdistrikts sydl. Del (af Bjæverskov Hrd., Præstø Amt) og Glim S. af Sømme Hrd. hører.

Ramsø Hrd. (1231 *Ramsyohæreth*) hørte i Middelald. til Sjæll. Medelsyssel; fra 1660 hørte det til Gl. Roskilde Amt, idet dog en Del af det 1660-66 hørte til Svenstrup Amt; se videre p. 205.

Medens der kun foreligger et enkelt større Bopladsfund fra den ældre Stenalder, findes som Minder om Bosættelse i den yngre Stenalder en Række, til Dels anselige Stengrave, alle dog samlede i Hrd.s Nordvestside, i Tilslutn. til Stengravene i Nabo-sognene mod V. At Hrd.s øvrige Del dog ogsaa den Gang væsentlig har været bebygget, viser Oldsagfund. Paa Gravhøje er R. Hrd. derimod ikke rigt; saa vidt ses, tilhører disse især Bronzealderen. Heller ikke Oldsagfund fra denne Periode er hyppige, men fra Jernalderen foreligger en Del.

Litt.: Indberetn. til Nationalmus. om antikv. Undersøgelser, af A. P. Madsen 1901 (Manusk.).

Køge Landdistrikt, mindre Del, se p. 240, 249 og 254.

Rorup Sogn (*R.-Glim Km.*), det mindste i Herredet, omgives af Annekset Glim i Sømme Hrd., Syv og Daastrup S. samt Volborg Hrd. (Allerslev og Osted S.). Kirken ligger 9 km SV. for Roskilde og 17 km NØ. for Ringsted. De jævne, noget højtliggende Jorder (højeste Punkt 43 m) er gennem-gaaende lermuldede. Gennem Sognet, der mod S., V. og N. er omgivet af Aaer (Lavring Aa) og Bække, gaar Landevejen Rosk.-Ringsted.

Befolkning i 1916: 241 (1801: 182, 1850: 245, 1901: 250), boende i 61 Gde og Hse. Det saml. Hartk. (1905): 113 Td.; 17 Gde med 104 og 29 Hse med 8 Td. Hartk. samt 3 jordløse Hse. **Ejds.** (1916): 769, deraf **Jordv.**: 500. **Areal**: 566 ha, hvoraf (1912) besaaet med Hvede 10 ha, Rug 40, Byg 116, Havre 74, Blands. til Modenhed 18, Foderroer 75; Brak udgjorde 51 ha, Grønfoeder og Græsning 138, Tørvemoser 9, Vandar. 3. **Kreaturhold** (1919): 102 Heste, 384 Stk. Hornkv. (deraf 202 Køer), 9 Geder, 29 Faar, 247 Svin (1914: 695).

I Sognet Byerne: *Rorup* (udtales Roerup, c. 1370 Rowathorp), ved Landevejen, med Kirke, Præstegd. og Vandværk (1905); *Højby* (c. 1370 Høbye), med Skole, Brugsforen. og Vandværk (1905). *Ny-Højby* el. *Aavang*, Hse ved Lejre Aa, med Vandværk og Elektricitetsværk (privat).

Rorup S., een Sognekommune med Annekset, har Tingsted i Roskilde og hører under Rets- og Politikr. Rosk. Kbst. m. m., Rosk. Amtstuedistr., Rosk. Lægekr., Køge Skattekr., Volborg og Ramsø Hrds. Skyldkr., Amtets 5. Folketingsvalgkr.,

Gl. Rosk. Amts 2. Forligskr. og 2. Udskrivningskr.' 383. Lægd. Kirken tilhører Grevsk. Ledreborg.

Kirken er en lille romansk Kampestenskirke, hvis Kor er nedrevet i den senere Middelald., idet samtidig Skibets Mure forlængedes mod Ø. (Kamp og Munkesten); i s. Periode er Kirken overhvalvet, og der er tilføjet Taarn og Vaabenhus (Munkesten). Altertavle i Højrenæssancestil; barok Prædikestol; sengotisk Krucifiks; senromansk Kalkstensfont. Epitaf. over Præsterne Chr. Fersløv, † 1710, og J. W. Monrad, † 1772.

Om *Høgekøbing*, som man har ment har ligget i Sognet, se p. 217.

Umiddelbart ved Højby ligger nogle Gravhøje, hvoraf 2 anseelige er fredl.; andetsteds under Højby kendes nogle Gravhøje samt en Langdysse.

Gadstrup Sogn (*G.-Svø Km.*) omgives af Annekset Syv og Ørsted S. samt Tune (Snoldelev S.) og Sømme Hrd. (Vor Frue og Glim S.). Kirken ligger c. 7 km S. for Roskilde og 15 km NV. for Køge. De ret jævne og højtliggende Jorder er lermuldede, og midt i Sognet et stort Eng- og Mosedrag (den udtørrede „Ramsø“). Ved Østgrænsen gaar Roskilde-Køge Banen.

Befolkning i 1916: 815 (1801: 389, 1850: 537, 1901: 624), boende i 164 Gde og Hse. Det saml. Hartk. (1905): 274 Td.; 58 Gde med 260 og 70 Hse med 14 Td. Hartk. samt 5 jordløse Hse. **Ejdsk.** (1916): 2255, deraf **Jordv.** 1388.

Areal: 1368 ha, hvoraf (1912) besaaet med Hvede 40 ha, Rug 94, Byg 216, Havre 154, Blands. til Modenhed 51, Kartofler 6, Foderroer 129; Brak udgjorde 119 ha, Grønfoder og Græsning 413, Haver o. l. 23, Tørvemoser 32, Vandar. 4. **Kreaturhold** (1919): 327 Heste, 1228 Stk. Hornkv. (deraf 664 Køer), 38 Geder, 97 Faar, 703 Svin (1914: 2868).

I Sognet Byerne: *Gadstrup* (1257 Garstorp) med Kirke, Præstegd., Skole (opf. 1914), Forskole (1902), Andelsmejeri, Gæstgiveri og Jærnbane- og Telegrafst. samt Postekspedition; *Brødrup* (1257 Brothorp); *Ramsøgaard* (1421 Ramsyøgardh); *Ramsømagle* (1314 Ramsyømaglæ, 1241 Ramsø) med Forsamlingshus (opf. 1892); *Ramsøllille* (1421 Ramsyøllillæ).

Gadstrup S., een Sognekommune med Annekset, har Tingsted i Roskilde og hører under Rets- og Politikr. Rosk. Kbst. m. m., Rosk. Amtstuedistr., Rosk. Lægekr., Køge Skattekr., Volborg og Ramsø Hrds. Skyldkr., Amtets 5. Folketingsvalgkr., Gl. Rosk. Amts 2. Forligskr. og 2. Udskrivningskr.' 394. Lægd. Kirken er Stifts-Landsbykirke.

Kirken nævnes alt 1176, da Absalon skænkede den til Vor Frue Kl. i Rosk. Af den gl. Kirke er der nu ikke meget tilbage; dog ses endnu paa Nordsiden et Stykke Kridtstensmur med en oprindl. rundbuet Dør. I Slutn. af Middelald. blev Kirken udvidet og bestaar nu af Skib med et lavt Taarn og et Vaabenhus mod S., alt af Kridt- og Munkesten; middelalderligt var ogsaa Sakristiet mod N., nedbrudt 1874. Kirken er restaur. 1863, 1869 (det Indre) og 1874 (Trappehus og Taarn). Altertavle og Prædikestol i Højrenæssancestil fra Roskildeværkstedet, med Maleri af F. C. Lund (1858): Den kanaanæiske Kvinde; romansk Granitfont, prydet med Palmetter; sengotisk Relief (Gud Fader og den korsfæstede Søn). Ligsten over Præsten Fr. Ludvigsen Munthe, † 1676; Epitafium over Præsten Jørgen Larsen Widbye, † 1742. Klokke fra 1504, iflg. Indskriften støbt af Arnold de Wou (en berømt nederlandsk Klokkestøberslægt) paa Foranstaltn. af Hr. Reiner af Doetinchem, den 37. Abbed af Jerusalem (Uldall, Kirkekl. p. 242). (Om Kirken se Løffler, Sjæll. Stifts-Landsbyk. p. 29).

Byen *Brødrup* har tidl. ligget under Vor Frue S., Sømme Hrd.

Det skal være hos en Bonde i Ramsø, at Absalon og siden Valdemar efter Overfaldet i Rosk. 1157 fandt Tilflugt, hvorefter de undkom til Fjenneslev.

En Væbner Johs. Olavi nævnes „de Ramsø“ 1379. — *Ramsøgaard* skødes 1662 af Fr. v. Arenstorff til Morten Espensen, Borgm. i Køge.

Straks S. for Gadstrup ligger en anelig Gravhøj, V. for Ramsømagle en lign. (fredl.); andetsteds i Sognet kendes enkelte Høje.

Syv Sogn (*Gadstrup-S. Km.*), Anneks til Gadstrup, omgives af dette, Ørsted, Daastrup og Rorup S. samt Sømme Hrd. (Glim S.). Kirken ligger c. 9 km SSV. for Roskilde og 21 km NV. for Køge. De navnlig i Midten noget højtliggende Jorder (højeste Punkt 46 m) er lermuldede, nogle Steder dog grusblandede. Ved Skovsbogd. en lille Skov; N. for Syv et Mosedrag (Akselmose m. fl.). Gennem Sognet gaar Landevejen og Banen Roskilde-Ringsted.

Befolkning i 1916: 1160 (1801: 444, 1850: 723, 1901: 855), boende i 276 Gde og Hse. Det saml. **Hartk.** (1905): 310 Td.; 40 Gde med 292 og 104 Hse med 17 Td. Hartk. samt 13 jordløse Hse. **Ejds.** (1916): 3330, deraf Jordv. 1671. **Areal:** 1571 ha, hvoraf (1912) besaaet med Hvede 71 ha, Rug 90, Byg 214, Havre 175, Blands. til Modenhed 65, Kartofler 15, Foderroer 134; Brak udgjorde 166 ha, Grønfoeder og Græsning 405, Haver o. l. 27, Tørvemoser 30, Skov 13, Vandar. 7. **Kreaturhold** (1919): 278 Heste, 1087 Stk. Hornkv. (deraf 571 Køer), 38 Geder, 56 Faar, 588 Svin (1914: 2319).

I Sognet Byerne: *Syv* (1253 Sywhøwghe) — delt i *Kirke-Syv* og *Øster-Syv* (1607 Nedræ Siuff), paa hver sin Side af Banen — med Kirke; *Viby Stationsby* (1259 Withby) — 1916: 139 Gde og Hse og 580 Indb., 1911 404 — med Skole (opf. 1914), Forskole (1902), Andelsmejeri, Ml., Bageri, Margarinefabr., Jærnbane- og Telegrafst. samt Postekspedition; *Øm* (1085 Øem). *Syv Holme*, Hse.

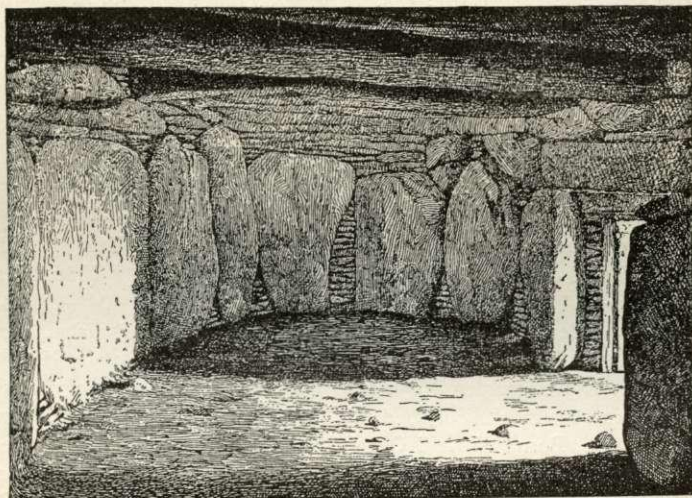
Større Gde: Hovedgaarden *Vibygaard* har over 67 Td. Ager og Engs H. og godt 6 Td. Skovsk., Ejds. 568,2, deraf Jordv. 380; c. 411 ha, deraf Ager 238, Eng 75, Skov 136 (Borup Skove i Osted S.); under Gaarden Fæstegaarde m. m. Desuden *Syvgaarden* (29 Td. H., Ejds. 201, deraf Jordv. 155; c. 131 ha, deraf Ager 105, Resten Eng og Mose); *Skovsbogd.* (20,8 Td. H., Ejds. 198, deraf Jordv. 147; c. 159 ha, deraf Ager 108, Skov 44); *Klostergaarden* (16,2 Td. H., Ejds. 116, deraf Jordv. 84; c. 84 ha, deraf Ager 61, Eng 14).

Syv S., een Sognekommune med Hovedsognet, har s. Tingsted og hører under de s. Kredse som dette samt 2. Udskrivningskr. 395. Lægd. Kirken tilhører Ejeren af Vibygd.

Kirken er en romansk Kamp- og Kridstenskirke, hvis Kor i den gotiske Periode er erstattet med en Forlængelse af Skibet mod Ø.; ved s. Tid er desuden Kirken overhvelvet, og der er tilbygget Taarn og mod S. Vaabenhus (alt af Munke- og Kridsten). Alterbordspanel og Altertavle i Højrenæssancestil, den sidste med et moderne Maleri; Prædikestol fra s. Tid; Granitfont; paa et Stolestade er indskaaret „Emmeke Sparre 1586" og hans Vaaben. Den ældste Klokke er støbt 1515 af Fastenove. I Kirkegulvet Ligsten over Kirkeværge Peder Olufsen, † 1685, maaske Fader til Peder Syv, som er født i Sognet 1631. — Paa Kirkegaarden Gravstene over P. Qvistgaard, † 1831, og J. D. Chr. Schmidt, † 1883, Ejere af Vibygaard.

Vibygaard er en gl. Hovedgaard, der i over 300 Aar tilhørte den sjæll. Slægt Sparre. Aar 1315 solgte nemlig Martinus Threlwesson ac filius suus Petrus de Wigby Gods til Skt. Klare Kloster i Roskilde, og denne Morten Truelsen førte Sparrernes Vaaben. En Sønneson af Petrus de Wigby er den Peder Mortensen, som 1397-1429 skrev sig til Vibygd. og vel er den samme som den Peder Byssere i Viby, der 1391 afkøbte Christiern Kaas af Hessel hans Gods i Viby. Peder Mortensen efterlod sig kun en Datter Sophie, der ægtede den senere Rigskansler Hr. Jens Torbernsen til Bringstrup,

som imidlertid ogsaa var en Sparre, saa at Gaarden blev hos Slægten. Deres Søn Hr. Jep Jensen, der blev Rigskansler efter Faderen, skrev sig 1453-58 til Vibygd., men senere altid til Sandbygd., som han havde tilgiftet sig. De flg. Ejere, Fader og Søn, var Torben Jepsen, 1508, Jep Torbernsen, Emmike Jepsen Sparre 1577, Emmike Emmiksen Sparre; dennes Søn Claus Sparre synes at have solgt Vibygd. til Rentemester Steen Bech († 1648), som ejede den 1641. Hans Enke Ida Lindenov solgte den 1650 til Rigsadmiral Ove Gjedde, som atter 1655 afhændede den til Rigsrd. Otte Krag († 1666). Aar 1681 skødes den af Grev Otto Rantzau til Bollerup til Prof., Dr. theol. Chr. Nold († 1683), som testamenterede Vibygd. til sin Stifson, Mag. og Præst Chr. Nold († 1748); denne solgte den 1704 for 12,000 Rd. C. (c. 21 Td. H., underliggende Bøndergods 222 Td. H.) til Oberst Ditlev Reusch, som atter 1707 solgte den for 18,000 Rd. C. til Etatsrd. Hans Bøtke. Derefter ejedes den en Tid af Fr. IV, der 1718 ved Mageskifte overlod den til Konferensrd. Peder Benzon til Aggersvold, hvis Dødsbo solgte den 1737 for 12,005 Rd. (Gd. og Gods i alt 275³/₄ Td. H.) til Kancellird. Thomas

Jættestuen ved Øm.

Neergaard († 1742), hvorefter den ejedes af Enken, som 1752 ægtede Apoteker J. Kr. v. Westen; han solgte den (Sk. af ¹¹/₆ 1757) til Kmhr. Adam Chr. v. Holstein til Holstenshus, som 1758 solgte den for 31,000 Rd. til Kancellird. Jørgen Qvistgaard (der 1787 oprettede Skovsbogd.), i hvis Familie den blev indtil 1827, da den ved Auktion solgtes for 85,400 Rd. til Kaptejnlieutn. Cl. H. Sandholt, som 1846 for 232,000 Rd. solgte Gd. og Gods til Jac. Jacobsen, Forpagter paa Førsløvgd.; denne afhændede den 1852 for 255,000 Rd. til Silke- og Klædekremmer J. D. Schmidt († 1872), hvis Søn J. D. Chr. Schmidt solgte den 1883 for 735,000 Kr. til Ernst Voss, † 1915, hvis Enke nu ejer den. — Paa Otte Krag's Tid var der en grundmuret Hovedbyggn. paa to Stokv. med Taarn; men Peder Benzon siges at have ladet den nedrive og i Stedet opføre en ny Hovedbyggn. af Mur og Bindingsværk, bestaaende af to, eet Stokv. høje Fløje. Det hele har dog maaske kun været en Ombygning af det gamle. Den nuv. Hovedbyggn. paa 2 Stokv. er opf. 1857 i ital. Stil. Som et Minde om den ældre Gaard findes endnu en smuk Sandstenskamin med Kragernes Vaaben.

I Sognet har ligget en ældgl. Enestegaard, *Ingelslund* (1182 Ingelslund, 1688 Ingworslunds Eeniste Gd.); i vor Tid har Immerlundshuset mindet herom, men det er nedrevet c. 1911.

Sydligst i Sognet ligger i Tilslutn. til Stengravene i Dastrup Sogn en Langdyse; ikke langt derfra vides en anden sløjfet. Omkring Kirke- og Øster-Syv findes nogle Gravhøje, og paa Øm Mark en fredl. Høj omsluttende en af Landets anseeligste og bedst

bevarede Jættestuer, hvis 7 m lange Kammer er mandshøjt; nær den har der været enkelte andre Jættestuer.

Ørsted Sogn (Ø.-Daastrup Km.) omgives af Gadstrup og Syv S., Annekset Daastrup, Ejby S. og Tune Hrd. (Skensved og Havdrup S.). Kirken ligger c. 13 km S. for Roskilde og ligesaa langt NNV. for Køge. De lermuldede, jævne og paa sine Steder ret højtliggende Jorder (højeste Punkt, Tinghøj 55 m) sænker sig jævnt mod Ø. (Glørnøse), medens de mod S. stiger til Ejby og Højelse Sognes Bakkedrag; ved Ørsted Mølle er der vid Udsigt (25 Kirker kan ses herfra).

Befolkning i 1916: 536 (1801: 343, 1850: 567, 1901: 603), boende i 123 Gde og Hse. Det saml. Hartk. (1905): 225 Td.; 34 Gde med 202 og 81 Hse med 23 Td. Hartk., samt 4 jordløse Hse. Ejds. (1916): 1819, deraf Jordv. 1188. **Areal:** 1131 ha, hvoraf (1912) besaaet med Hvede 85 ha, Rug 61, Byg 161, Havre 89, Blands. til Modenhed 125, Kartofler 4, Foderroer 93; Brak udgjorde 139 ha, Grønfoder og Græsning 272, Haver o. l. 18, Tørvemoser 1, Skov 8, Vandar. 3. **Kreaturhold** (1919): 217 Heste, 963 Stk. Hornkv. (deraf 617 Køer), 42 Geder, 53 Faar, 461 Svin (1914: 2067).

I Sognet Byerne: *Ørsted* (1320 Ørstæthæ) med Kirke, Præstegd., Skole, Forsamlingshus (i dette gemmes enkelte af Landeværnets Spyd fra 1807) og Brugsforening; *Hønske* (1321 Heinskye), meget spredt liggende, med Skole (en af Gaardene kaldes „Hollændergaarden“ som Minde om Afhængigheden af Benzonsøje). *Ørsted Holme*, Gde og Hse; *Ørsted Hestehave*, Hse. *Ørsted Fattiggaard*, opr. 1867 for c. 100 Lemmer, fælles for Ørsted-Daastrup, Gadstrup-Syv og Ejby-Dalby Kommuner; en Del af den er i 1917 omdannet til Alderdomshjem for 14 Pers. — Hovedgaarden *Risbyholm* (tidl. *Benzonsøje*) har 64,3 Td. Ager og Engs H. og 1,4 Td. Skovsk., Ejds. 460, deraf Jordv. 350; c. 286 ha, deraf Ager 258, Skov 8, Mose 16,5; 5 Huse. Desuden *Ørstedgd.* (c. 55 ha).

Ørsted S., een Sognekommune med Annekset, har Tingsted i Roskilde og hører under Rets- og Politikr. Rosk. Kbst. m. m., Rosk. Amtstuedistr., Rosk. Lægekr., Køge Skattekr., Volborg og Ramsø Hrdrs. Skyldkr., Amtets 5. Folketingsvalgkr., Gl. Rosk. Amts 2. Forligskr. og 2. Udskrivningskr.' 396. Lægd. Kirken er selvejende.

Kirken er en romansk Kridtstenskirke, der i gotisk Tid er blevet overhvalvet og forsynet med et Taarn af Munkesten med enkelte Skifter af Kridtsten. Uanselig Altertavle med et Maleri af A. Dorph; Prædikestol fra Roskildeværkstedet i sen Renæssance; romansk Granitfont; sengotisk Krucifiks; barokt Stoleværk. Korbuen har en romansk Kalkdekoration med to hellige Bisper, restaur. 1898 af Kornerup. I Kirken Ligestene over Præsterne Hans Olsen, † 1614, Hagen Lang, † 1619, og Ole Levyn, † 1796. Under Taarnet har der tidligere været Begr. for Oberst C. Chr. F. Schumacher, † 1736, og Hustru Kirst. Catharine, f. Leegaard, † 1754, over hvem der findes et Epitafium.

Risbyholm (Benzonsøje) er en nyere Herregaard, ifl. kgl. Bevill. oprettet 1722 af Peder Benzon til Aggersvold m. m. af Gaarde i Risby (c. 1370 Riisby) og Hønske (Hovedgaardstakst 56 Td. H.). Benzons Dødsbo solgte den (Hovedgaardstakst 29 Td., Bøndergods 321 Td. H.) ved Auktion 1737 for 10,020 Rd. til ovenn. Fru Schumacher, f. Leegaard, hvis Børn atter solgte den (Gd. og Gods 482 Td. H.) 1755 til Lieutn., senere Major C. Chr. Schumacher, efter hvem den ved Auktion solgtes 1775 til Krigsraad Nicolai Fr. Schumacher for 41,000 Rd., og han skødede den 1784 for 60,000 Rd. til Generalkrigskommissær John Brown. Efter ham gik den ved Auktion 1788 for 53,800 Rd. over til Guvernør i Trankebar, D. Brown, som s. A. bortsolgte en stor Del af Godset, deribl. Jerseie og Solrød Kirker, til Amtsf. Jak. Rosted for 9000 Rd., og

en anden Del, deribl. Daastrup Kirke, til Jørgen Qvistgaard til Vibygd. og Kagstrup Kirke til Rasm. Carlsen til Gl. Køgegaard. Benzonseje selv solgte han 1789 til Forvalteren paa Godset, L. Larsen, for 38,000 Rd., hvorpaa den 1804 blev solgt for 73,600 Rd. til Købmd. L. Olsen, der s. A. solgte den til Dr. theol. Edv. Sneedorph Hammer († 1829) for 90,000 Rd. Senere har den været ejet af Hagen, Raffan (til 1834), A. Busck († 1869) og P. A. Hebert (fra 1857), der c. 1874 solgte den til senere Etatsrd. Harald Holme, som ægtede Heberts Datter. Efter hans Død 1903 ejede Enken († 1917) den, hun gav den dens nuv. Navn og ombygg. den til Dels. Dødsboet solgte den 1917 til Kreatureksportør N. P. Nielsen, og af Salgssummen blev ifl. Testam. opr. „Etatsrd. Holmes og Hustrus Legat“ paa c. 900,000 Kr. for ugifte Døtre el. Enker efter Landmænd uden for Bondestanden paa Sjælland. — Hovedbygningen er ældre, i et Stokv., med Sidefløj.

Matheus Niclæson de Ørstæthæ 1347 førte i sit Skjold en Rose; 1452 skrev Væbneren Jep Bosen sig til Ørsted.

I 1792-1897 har der kun været 3 Sognepræster her, nemlig C. J. Ørsleff, † 1846, J. H. Rosenkilde til 1867 († 1868) og G. H. Lützhøft til 1897 († 1903). De to første er begr. paa Kirkegaarden.

Ved Tinghøjgd. har der ligget et Par Gravhøje, den ene kaldet *Tinghøj*; muligt har Herredstinget i ældre Tid været holdt her. I øvrigt findes i Sognet kun to Oldtidsmindesmærker: en Høj i Risbyholms Park og en Langdysse N. for Hønske.

Daastrup Sogn (*Ørsted-D. Km.*), Anneks til Ørsted, omgives af dette, Rorup, Syv, Ejby og Borup S. samt Volborg Hrd. (Osted S.), fra hvilket det skiller ved Lejre Aa. Kirken ligger c. 11 km SSV. for Roskilde og 16 km NV. for Køge. De temmelig bakkede og ret højtliggende Jorder (højeste Punkt 57 m) er ler- og sandmuldede, til Dels endog meget sandede. Mod S. er der en Del Skov (noget af Klosterskov, Birkede Sk. og mindre Udløbere af Maglesk. i Borup S.). Gennem Sognet gaar Roskilde-Ringsted Banen.

Befolkning i 1916: 871 (1801: 404, 1850: 589, 1901: 776), boende i 213 Gde og Hse. Det samlede **Hartk.** (1905): 222 Td.; 51 Gde med 187 og 108 Hse med 32 Td. Hartk. samt 33 jordløse Hse. **Ejds.** (1916): 1967, deraf **Jordv.:** 1199. **Areal:** 1450 ha, hvoraf (1912) besaaet med Hvede 24 ha, Rug 142, Byg 186, Havre 166, Blands. til Modenhed 93, Kartofler 8, Foderroer 166; Brak udgjorde 147 ha, Grønfoder og Græsning 352, Haver o. l. 25, Tørvemoser 11, Skov 39, Vandar. 5. **Kreaturhold** (1919): 339 Heste, 1074 Stk. Hornkv. (deraf 622 Køer), 70 Geder, 108 Faar, 702 Svin (1914: 2566).

I Sognet Byerne: *Daastrup* (1278 Dostorp) med Kirke, Skole, Forskole og Forsamlingshus samt (paa Daastrup Mark) Missionshus; *Assenløse* (Assingløse, 1298 Asløse, 14. Aarh. Asundløs); *Søster-Svenstrup*; *Birkede* med Skole og Dampml.; *Truelstrup* (c. 1370 Truulstorp); *Radehuse*, *Blaamosehuse* (el. *Amagerhuse*).

Daastrup S., een Sognekommune med Hovedsognet, har s. Tingsted og hører under de samme Kredse som dette samt 2. Udskrivningskr. 397. Lægd. Kirken er selvejende.

Kirken er opf. i romansk Tid af Kamp, Kridt- og Fraadsten; i den senere Middelald. er Koret nedrevet og Kirken forlænget mod Ø. i Skibets Bredde, desuden er den overhvelvet, og der er tilbygget Taarn og Vaabenhuse af Munkesten. Moderne Altertavle med Maleri af Aug. Thomsen: Marie Bebudelse; Prædikestol fra c. 1620 af Roskildeværkstedet, romansk Granitfont. Den ældste Klokke er fra 1467.

Skt. Klare Kloster i Rosk. havde i „Birke By“ en Gaard, „Birke Hovedgaard“.

Mod S. i Sognet ligger i en bred Stribe en halv Snæs Dysser; heraf er 3 Langdysser fredl.: en S. for Søster-Svenstrup, en i Klosterskov og den 52 m høje *Langben Rises Høj* i Birkede Skov; ikke langt derfra laa en anden Langdysser, hvis Sløjfning i 1887 foranledigede vigtige Sikringsbestemmelser af Landets Fortidsmindesmærker. I øvrigt er Sognet næsten uden jordfaste Oldtidsminder.

Ved Klemmebrevet af 1555 sammenlagdes Ørsted og Dastrup Sogne.

Borup Sogn (*B.-Kimmerslev Km.*), det største i Herredet, omgives af Annekset Kimmerslev, N.-Dalby, Ejby og Dastrup S., Volborg Hrd. (Osted og Særløse S.) og Sorø Amt (Ringsted Hrd.). Kirken ligger c. 17 km SSV. for Roskilde, 15 km VNV. for Køge og 15 km NØ. for Ringsted. De bakkede og gennemgaaende højtliggende-Jorder (højeste Punkt Højbjærg, 79 m) er ler- og sandmuldede med Enge, Søer (Borup Sø) og Moser samt talrige omgivende Skove, mell. hvilke Byerne ligger som dyrkede Pletter (c. $\frac{1}{3}$ er dækket af Skov); af Skovene nævnes Klosterskov (Hegnede Sk.), en Del i Dastrup S.), Maglesk. (Gammerød Sk.), Rye Sk., Storsk. (Stubberup Sk., med flere Søer), Bastebjærg Sk., Grønholt Lund, Ebbeskov og Svenstrup Sk., alle under Svenstrup. Gennem Sognet gaar Rosk.-Ringsted Banen.

Befolkning i 1916: 1403 (1801: 635, 1850: 874, 1901: 1139), boende i 210 Gde og Hse. Det saml. Hartk. (1905): 387 Td.; 32 Gde med 296 og 134 Hse med 37 Td. Hartk. samt 16 jordløse Hse. Ejds. (1916): 4685, deraf Jordv.: 2202. Areal: 2964 ha, hvoraf (1912) besaaet med Hvede 77 ha, Rug 100, Byg 305, Havre 208, Blands. til Modenhed 126, Kartofler 4, Foderroer 98; Brak udgjorde 174 ha, Grønforer og Græsning 479, Haver o. l. 23, Tørvemoser 3, Skov 1282, Vandar. 29. **Kreaturhold** (1919): 306 Heste, 1192 Stk. Hornkv. (deraf 685 Køer), 44 Geder, 86 Faar, 389 Svin (1914: 1372).

I Sognet Byerne: *Borup* (1239 Bothorp) — 1916: 85 Gde og Hse og 542 Indb., 1911: 459 med Erhverv: Landbr. 41, Haandv. og Ind. 196, Handel 66, Transport 86 — med Kirke, Præstegd., Skole (nyopf. 1917), tekn. Skole, Missionshus (Bethel), Fattighus, Alderdomshjem, Enkebl. (opf. 1916 af Svenstrups Ejer med 4 Lejligheder for Enker efter Mænd, der har arb. paa Sv.), Apotek (opr. 1900), Lægebl., Gas- og Vandværk (anl. 1906), Gæstgiveri, Andelsmejeri, Brugsforen., Kbmshdlr., Savværk, Træskofabr. m. m., Jærnbane- og Telegrafst. samt Postekspedition; *Hegnede* (1392 Heinæth) med Kbmshdl.; *Ørninge*; *Urup* (Ugerup, c. 1370 Ogherop, Orthorp); *Gammerød* (1229 Gammelruth) med Skole; *Stubberup* (1268 Stubbetorp); *Lammestrup* (c. 1370 Lamberstrop); *Grønholt* (c. 1370 Grønolt). *Dyndet* og *Udløbet*, Hse.

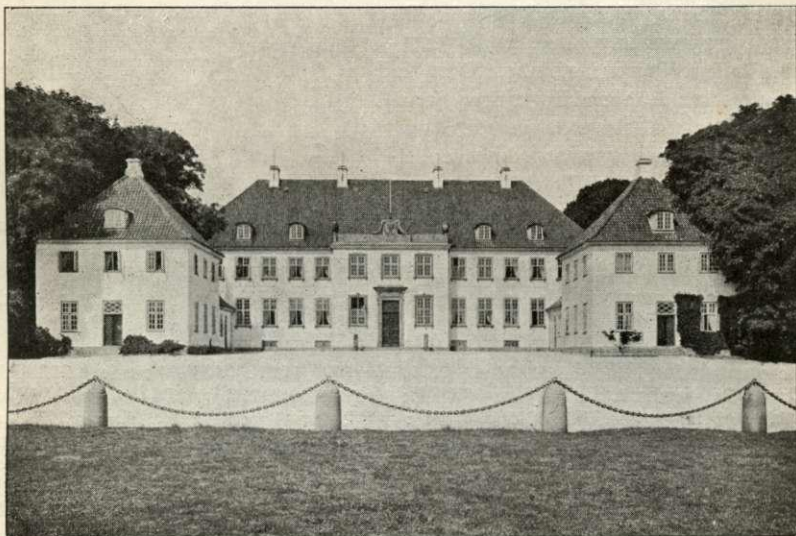
Hovedgaarden *Svenstrup* (c. 1370 Brødre-Svenstorp), hørende til Fideikommisgodset Svenstrup Familiegods*), har 109,7 Td. H., Ejds. 800, deraf Jordv. 483; c. 444 ha, deraf Ager 365, Eng 22; til Gaarden hører en Sø, c. 12 ha. Avls-

*) *Svenstrup Familiegods*, hvortil foruden de nævnte Gaarde ogsaa Overdrevsgaarden i Vigersted S., Ringsted Hrd., hører, bestaar af 300 Td. H. Ager og Eng, hvoraf fri Jord 165, Skov 95, Bøndergods 30 Td., samt 60 Td. Skovsk. Fideikommisskapitalen er c. 3,1 Mill. Kr., Skovarealet udgør c. 1645 ha.

gaarden *Stubberupgd.*, ogsaa under Svenstrup, har 26,1 Td. H., Ejdsk. 230; c. 169 ha, deraf Ager 146, Eng 17. *Grønholtgaarden*, Skovridergd. under Svenstrup.

Borup S., een Sognekommune med Annekset, har Tingsted i Ringsted og hører under Rets- og Politikr. Ringsted Kbst. m. m., Rosk. Amtstuedistr., Rosk. Lægekr., Køge Skattekr., Volborg og Ramsø Hrdrs. Skyldkr., Amtets 5. Folketingsvalgkr., Gl. Rosk. Amts 2. Forligskr. og 2. Udskrivningskr. 409. Lægd. Kirken er selvejende.

Kirken er bygget i 14. Aarh. af røde Munkesten med Baand af Kridtsten, uden særskilt Kor. Taarnet, hvis Gavle vender mod S. og N., er først opf. 1590 (Krydsskifte) af Jørgen Rosenkrantz, da han var Lensmand paa Svenstrup*). Skibet, der er usædvanlig bredt, bestaar af en ældre og en yngre Del, der ligger jævnsides og begge er middel-

Svenstrup.

alderlige. Den søndre Del er den oprindl., meget smalle Kirke. I Øst ses endnu de to sammenbygg. Gavle. Skibet havde tidligere to Rækker Hvælvinger, der hvilede paa 3 svære Murpillere; men ved en Restaur. 1880-81 blev disse borttagne, og Kirken har nu fladt Loft og et noget moderniseret Indre. Altertavlen har et moderne Maleri: Jesus i Getsemane, indfattet i en smuk Renæssanceramme fra 1598; Prædikestolen er fra 1633 med tilhør. Trappe og Dør; romansk Granitdøbefont; Alterkalk fra 14. Aarh. Ved Siden af Alteret hænger en Mindetavle over Præsten Hans Højer, † 1657, med et Maleri af ham og hans Familie (se Lund, Mal. Portr. IX p. 89). I Vaabehuset er der indmuret flere Ligstene, af hvilke den ældste over Præsten Hans Nielsen Grofsmed, † 1573, en anden over Præsten Søren Lemvig, † 1692. (Se Mackeprang, En Landsbykirkes Hist., „Archit.“ VIII). — Paa Kirkegaarden findes den Neergaardske Familiebegravelse.

Svenstrup tilhørte oprindl. Antvorskov Kloster, styredes af en derfra udsendt Munk (1311 nævnes „Gotvinus commendator Svenstorp“, 1339 „frater Jacobus previsor curie Svenstorp ordinis cruciferorum Sti Johannis“) og kaldtes derfor undertiden *Brødre-*

*) Et Kongebrev af 1589 siger, at, da Klokketaarnet var nedfaldet og Kirken i øvrigt var brøstfældig, maatte den oppebære en vis Hjælp til sin Bygning af alle Kronens Kirker i Sjæll. og af Universitetets Kirker.

Svenstrup. 1388 nævnes Anders Jensen de S. Klosteret mageskiftede 1454 Gaarden, som Væbneren Bo Jensen da havde i Forlening, til Bisp Oluf Daa i Roskilde. Af bispl. Lensmænd nævnes Matis Rolof 1480, Hr. David Arildsen (Qvitzov) 1481-90, Hans Iversen (Juel) 1495-1502, Niels Vincentsen Lunge 1517. Aar 1523 afbrændte Niels Pedersen Halvegge Sv. og Bistrup. Ved Reformat. kom Sv. under Kronen (Fr. II vilde gøre den til et Jagthus, hvorfor der 1578 udgik Ordre om at bygge et nyt Hus med smukke Kamre til Kongen og Dronningen samt en Stald til 40 Heste), indtil den med en Del Gods 1622 bortbyttedes til Rosk. Domkapitel; men straks efter Enevældens Indf. inddrog den under Kronen. Blandt dem, der havde den i Forlening, nævnes den fra Chr. IV's Mindreaarighed kendte Rigsrd. Jørgen Rosenkrantz (se ovfr. under Kirken) og Eustachius v. Thümen, der skænkede Altertavlerne til Borup og Kimmerslev Kirker. Aar 1666 blev Sv. afhændet til Ærkebiskop Hans Svane († 1668). Den blev nu i denne Families Eje til 1751, da Grev F. Ørtzen, g. m. Marie Svane, Datter af Jægerm. Fr. Svane († 1730), solgte den (Hovedgaardstakst, Kirke- og Bøndergods i alt 1100 Td. H.) til Krigsrd. P. Johansen Neergaard, i hvis Families Besiddelse den siden er bleven. Sønnesønnen, Kmhr., Major J. A. Bruun Neergaard († 1846), der havde købt Sv. 1803 for 410,000 Rd. af sine Brødre, oprettede 1844 Gd. og Gods (ligesom Skjoldenæsholm) til et Fideikommis eller en Familieejendom. Nuv. Besidder, fra 1893, er hans Dattersøn, Kmhr. Joachim Baron Wedell Neergaard. — Den nuv. Hovedbygning er opf. 1782 af J. Bruun Neergaard (adlet 1780); den består af en Hovedfløj i to Stokv. og to Sidefløje. Sønnen, den ovenn. J. A. Bruun Neergaard, lod opf. anselige grundmurede Udbygninger; Aar 1894-96 er Hovedbygningens Indre blevet restaur., og 1895-97 er den gl. Ladegd. nedrevet og nye Avlsbygn. opf. V. for Gaarden, ligesom der ogsaa er foretaget nye Parkanlæg i den store Have. Lystskoven „Eng-haven“ er kendt for sine gl. Ege, her er 1918 rejst en Støtte til Minde om den nuv. Ejer.

I Hegnede laa fordm. Herregaarden *Heignet*, af hvilken der nu ikke findes Spor. Den tilhørte i Beg. af 14. Aarh. Ridderen Hr. Jacob Nielsen, der pantsatte den til Væbneren Anders Aagesen, som overlod Pantet til Johan Svinekule, fra hvem det kom til Hr. Johannes Pikhart dictus Smeker. Denne solgte 1360 sin Rettighed til Hr. Evert Moltke, hvis Enke Fru Helene 1370 tilkøbte sig Ejendomsretten af Hr. Niels Clementsen, hvis Datter Ingeborg havde arvet den gennem sin Moder efter Hr. Jacob Nielsen. Hun afkøbte endvidere 1382 Folmer Jepsen Lunge Gods i Heignet, Dalby og Assethorp, som hans Fader havde købt af Fru Ingeborg, Albert Albertsens Enke. Hr. Evert Moltkes Søn af s. Navn skrev sig 1391-1400 til H., men flyttede senere til Vigsø, som han havde giftet sig til, og dermed synes Heignet at være nedlagt.

Ved Ørninge har der været en nu tilkastet hellig Kilde. — I Lammestrup har der været en hellig Kilde med Blok og en c. 1800 opstillet Tavle, som berettede, at den havde givet Synet til en Blind.

I Sognet fandtes endnu i 17. Aarh. en Gd. *Skæverup* (1607 Skefuerup), nævnt allerede i Roskildebispens Jordebog (c. 1370 Skæwerup).

Kun i Sognets Nordostside findes Oldtidsmindesmærker: en halv Snes større Stengrave, især Langdysser; 3 af disse er fredl., deribl. en i Rye Skov og en V. for Urup.

Kimmerslev Sogn (*Borup-K. Km.*), Anneks til Borup, omgives af dette, N.-Dalby S., Præstø Amt (Bjæverskov Hrd.), fra hvilket det skilles ved Køge Aa, og Sorø Amt (Ringsted Hrd.). I S. ligger flere Enklaver af Dalby S., og i N.-Dalby S. en lille Enklave, tilh. Kimmerslev. Kirken ligger c. 15 km VNV. for Køge og omtr. ligesaa langt ØNØ. for Ringsted. De jævne, noget højtliggende Jorder er ler- og sandmuldede; en Del Skov (Hestehave m. m.) under Svenstrup; N. for Køge Aa hæver sig Regnemarks Bakker og fortsættes mod Ø. (Køge Aas); paa Nordøstgrænsen ligger den c. 39 ha store Kimmerslev Sø. Gennem Sognet gaar Rosk.-Ringsted Banen.

Befolkning i 1916: 265 (1801: 282, 1850: 212, 1901: 289), boende i 51 Gde og Hse. Det saml. Hartk. (1905): 89 Td.; 13 Gde med 71 og 20 Hse med 7 Td.

Hartk. Ejdsk. (1916): 551, deraf Jordv.: 362. Areal: 563 ha, hvoraf (1912) besaaet med Hvede 21 ha, Rug 20, Byg 42, Havre 39, Blands. til Modenhed 20, Foderroer 27; Brak udgjorde 36 ha, Grønfoeder og Græsning 156, Tørvemoser 6, Skov 127, Vandar. 38. Kreaturhold (1919): 68 Heste, 266 Stk. Hornkv. (deraf 140 Køer), 4 Geder, 19 Faar, 125 Svin (1914: 412),

I Sognet Byerne: *Kimmerslev* (c. 1370 Kimmersløwæ) med Kirke, Skole og Mr.; *Regnemark*, hvoraf en Del tilhører N.-Dalby S., med Jærnstøberi og Købmdshdl.

Kimmerslev S., een Sognekommune med Hovedsognet, har s. Tingsted og hører under de s. Kredse som dette samt 2. Udskrivningskr.' 410. Lægd. Kirken er selvejende.

Kirken er en romansk Kampestenkirke, hvis Kor i gotisk Tid er erstattet med en Forlængelse af Skibet mod Ø.; fra s. Periode stammer Kirkens Hvælvinger, Vaabenhuset mod S. og Taarnet, der er helt skalmuret i 1888. Altertavlen er et maadeligt Arbejde i Højrenæssancestil; barok Prædikestol. Sølvbeslagen Bibel fra 1757; Messehagel fra 1637. Romansk Font af Kampesten. I Vaabenhuset er ophængt en malet Alterbordsforsats fra c. 1600, med kgl. Staldmester Eust. von Thümens Vaaben.

Paa Regnemarks Jorder fandtes 1893 Levninger af glt. Murværk.

I Sognet findes ingen Oldtidsmindesmærker.

Ejby Sogn (*E.-Dalby Km.*) omgives af Annekset N.-Dalby, Borup, Daastrup, Ørsted, Kirke-Skensved og Højelse S. samt Præstø Amt (Bjæverskov Hrd., Lellinge og Bjæverskov S.), fra hvilket det skiller ved Køge Aa. Kirken ligger c. 8 km NV. for Køge, 19 km S. for Roskilde og 19 km ØNØ. for Ringsted. De noget højtliggende (højeste Punkt 59 m) og til Dels stærkt kuperede Jorder, særligt i Midten (ved L.-Ladager) og mod S. (Aasen), er ler- og sandmuldede med Engstrækninger langs Køge Aa og større Moser (Valore Mose, den udtørr. Ejby Sø). Landskabet er skovrigt (Ejby Sk. m. m.) og afvekslende med flere vide Udsigter, særlig fra Rævebakke ved Ejby Hestehave (59 m). Gennem den sydøstl. Del gaar Landevejen mell. L.-Skensved og Yderholms Kro.

Befolkning i 1916: 1047 (1801: 531, 1850: 862, 1901: 990), boende i 243 Gde og Hse. Det saml. Hartk. (1905): 354 Td.; 57 Gde med 312 og 123 Hse med 36 Td. Hartk. samt 18 jordløse Hse. Ejdsk. (1916): 3669, deraf Jordv.: 2120. Areal: 2093 ha, hvoraf (1912) besaaet med Hvede 51 ha, Rug 146, Byg 330, Havre 216, Blands. til Modenhed 129, Kartofler 10, Foderroer 206; Brak udgjorde 194 ha, Grønfoeder og Græsning 502, Haver o. l. 32, Tørvemoser 71, Skov 98, ubenytt. 10, Vandar. 6. Kreaturhold (1919): 428 Heste, 1914 Stk. Hornkv. (deraf 1031 Køer), 47 Geder, 136 Faar, 792 Svin (1914: 3038).

I Sognet Byerne *Ejby* (Egby, 1199 Egby, 1299 Munkeghby) ved Landevejen, med Kirke, Præstegd., Skole, Forskole, Andelsmejeri (et af de største i Landet) og Tørvfabr. (i den smukke, stemningsrige Ejby Mose); *Store-Ladager* (1257 Latacara, 1431 Ladager magle) med Skole og Ml.; *Lille-Ladager*; *Valore* (1404 Waloore) med Skole og Teglv. Saml. af Gde og Hse: *Holmehuse* m. *Holme Ml.*, *Valore Hestehave*, *Ejby Hestehave*, *Rubjærg*, *Ladager Hestehave*, *Nordmark*.

Hovedgaarden *Spanager* (1306 Spongagræ), under Stamhuset Giesegaard, har c. 76,1 Td. H., Ejdsk. 563, deraf Jordv. 391; c. 361 ha, deraf Ager 307, Eng 50; det

tidligere Fæstegods er nu bortsolgt, og Arvefæstegodset er afløst. Desuden *Stenkelstrup* (1310 Stenkelstorp), Gd. (bortsolgt 1905 fra Svenstrup, 18,6 Td. H., Ejds. 140, deraf Jordv. 99,9; c. 121 ha, deraf Ager 83, Eng 26, Skov 5,5, Mose 4); *Gestegd.* (før Storkesnakgd., 12,7 Td. H., Ejds. 100, deraf Jordv. 66,9; c. 74 ha, deraf Ager 65, Mose 7).

Ejby S., een Sognekommune med Annekset, har Tingsted i Køge og hører under Rets- og Politikr. Køge Kbst. m. m., Rosk. Amtstuedistr., Rosk. Lægekr., Køge Skatte- og Skyldkr., Amtets 5. Folketingsvalgkr., Gl. Rosk. Amts 1. Forligskr. og 2. Udskrivningskr. 415. Lægd. Kirken er selvejende.

Kirken er en romansk Grønsandstenskirk, hvis Kor i gotisk Tid er nedrevet, idet Kirken samtidig forlængedes mod Ø. i Skibets Bredde; i s. Periode er Kirken overhælvvet, og der er tilføjet Taarn, Vaabenhus og Sakristi. Fra den ældste Kirke to Døroverligger af Grønsandkalk, der begge i deres Udsmykning viser Paavirkning fra Skaane (se Mackeprang, Aarb. f. n. Oldk. 1914 p. 166; Koch, sst. 1899 p. 178); den ene (fraSyddøren) er indmuret indv. paa Skibets Sydside og fremstiller Christus tronende paa Regnbuen mell. to snoede Søjler og to stiliserede Træer; den anden sidder endnu paa Plads over den tilmur. Norddør og har en ejendommelig Fremstilling af en Drage, hvis i en Knude sammenslyngede Hale ender i flere Slangehoveder. Til dette Billede knytter sig et Sagn om en Lindorm, som havde lagt sig for Kirkedøren til stor Plage for Menigheden, indtil en dertil opdrættet Tyr havde dræbt den; to store Uroksehorn, der gjaldt for Tyrens Horn, opbevaredes i Kirken indtil 1843, da de kom til oldn. Museum (se Kornerup, Aarb. f. n. Oldk. 1870 p. 218). Paa Kanten af begge Overligger findes utydelige Majuskellindskrifter. Altertavle fra 1596; barok Prædikestol fra 1625 med rig Intarsia; romansk Kalkstensfont med de 12 Apostle. Kirkens hellige Kar har forudm tilhørt Domkirken i Åbo i Finland, hvorfra de Danske bortførte dem som Krigsbytte 1509 (se Kirkeh. Saml., II p. 416 og Østsjæll. Aarb. 1908 p. 49). Kirken blev restaur. 1863. En Del Ligstene over Præster i Kirkegulvet blev ved en Restaur. brudte op og henkastede paa Kirkegaarden, hvor de snart blev ødelagte. — For en Del Aar siden laa paa Kirkegaarden S. for Kirken en anelig Kirkelade; men den blev nedbrudt, da Kirkegaarden skulde udvides.

Hovedgaarden *Spanager* var oprindl. en Landsby, hvori der laa en Sædegaard. Aar 1384 levede Fru Edele Andersdatter af „Spongagræ“; 1414 afstod Sorø Kloster Spanager til Roskilde Domkirke; 1417-19 ejedes den af Erik Jacobsen (Due) og gik saa i Arv til Oluf Grubbe, hvis Datter Fru Kirsten, Hr. Jep Jensen Sparres, skal have skænket Spanager og Sandby til Rosk. Domkapitel, som vistnok har nedbrudt Gaarden. I den svenske Krig 1658 blev ogsaa Byen ødelagt, hvorpaa der af Jorderne opr. en Herregaard, der gaves til Kongens Køkkenskriver. Derefter ejedes den af Gehejmerd. Kaspar Schøller († 1719), hvis Enke, Johanne Thune, solgte den 1720 (Hovedgaardstakst 72 Td. H.) for 26,600 Rd. til Chr. C. Gabel († 1748), der s. Aar købte Giesegd. og 1736 solgte Godserne til Anna Sophie Rantzau, Enke efter Grev H. Schack til Schackenborg, og ifl. hendes Testam. blev Stamhuset Giesegd. opr. 1776 (se under Giesegd). Efter den gl. Hovedgaards Brand 1870 er der 1871 opf. en ny i to Stokv. (Arkt. F. V. Tvede).

Paa Valore Marker findes Voldstedet af en forsvunden Gd., *Farebæksholm* (F. M.), hvortil Cort Moltke skrev sig ved Aar 1400. For en Del Aar siden fremdroges Fundamentrester og Mønter fra c. 1300.

N. for Valore ligger som Sognets eneste Oldtidsmindesmærke en forstyrret Langdyss.

Nørre-Dalby Sogn (*Ejby-N.-D. Km.*), Anneks (siden 1690) til Ejby, omgives af dette, Borup og Kimmerslev S. samt Præstø Amt (Bjæverskov Hrd., Bjæverskov S.). I Sagnet en Enklave af Kimmerslev S., og i Kimmerslev S. flere større Enklaver af N.-Dalby S. Kirken ligger c. 10 km VNV. for Køge og 16 km SSV. for Roskilde. De noget bakkede og højtliggende Jorder er for det meste lermuldede med Eng- og Mosestrækninger langs Køge Aa. N. for denne

et langt Bakkedrag i Forb. med Køge Aas. Skovene (Kløvested Sk., Dalby Sk. og Ravneshave) hører til Svenstrup. I Sognet den c. 23 ha store Dalby Sø.

Befolkning i 1916: 506 (1801: 370, 1850: 430, 1901: 444), boende i 109 Gde og Hse. Det saml. **Hartk.** (1905): 219 Td.; 38 Gde med 209 og 40 Hse med 9 Td. Hartk. samt 19 jordløse Hse. **Ejdsk.** (1916) 1735, deraf **Jordv.:** 1126. **Areal:** 1321 ha, hvoraf (1912) besaaet med Hvede 50 ha, Rug 75, Byg 171, Havre 130, Blands. til Modenhed 91, Kartofler 5, Foderroer 81; Brak udgjorde 106 ha, Grønfoder og Græsning 346, Tørvemoser 16, Skov 143, Vandar. 23. **Kreaturhold** (1919): 227 Heste, 861 Stk. Hornkv. (deraf 444 Køer), 35 Geder, 93 Faar, 388 Svin (1914: 1367).

I Sognet Byerne: *Nørre-Dalby* (1306 Dalby, 1688 Nøre Dalbye) med Kirke, Skole og Forskole; *Lille-Dalby*; *Kløvested* (c. 1379 Cløwestæde) med Kbmshdl. og Underskovfogedbl.; *Regnemark* (en Del i Kimmerslev S.). *Holmagergd.*

N.-Dalby S., een Sognekommune med Hovedsognet, har Tingsted i Ringsted og hører under Rets- og Politikr. Ringsted Kbst. m. m. og i øvrigt under de s. Kredse som Hovedsognet samt 2. Udskrivningskr.' 411. Lægd. Kirken er selvejende.

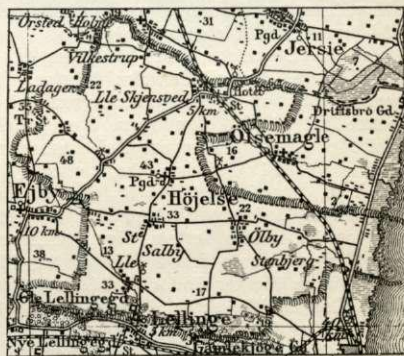
Kirken er en romansk Kridtstenskirke, hvis Kor i gotisk Tid er blevet nedrevet, idet Kirken er forlænget mod Ø. i Skibets Brede; i s. Periode er Kirken blevet overhvelvet, og der er tilbygget Taarn og mod S. Vaabenhus. Altertavle fra c. 1620 (Roskildeværkstedet); Prædikestol fra s. Tid; romansk Granitfont. Den ældste Klokke er fra 1501.

Erik Evertsen (Rosensparre), Kannik i Roskilde, solgte 1510 Gods i Dalby til Mads Lauridsen (Vasspyd). Dette Gods synes at være gaaet i Arv til Mads' Svigersøn, Jørgen Daa, der skrev sig „til Dalby“. 1537 førtes Proces om samme Gods mell. Erik Madsen (Vasspyd) og Erik Evertsens Søstersøn, Erik Hansen (Juel).

Bo Jensen af Kløuæstathæ nævnes 1347.

I Sognet findes kun faa Oldtidsmindesmærker; betydeligst er en fredl. Langdysser i Kløvested Skov, omsat med anselige Randsten.

Højelse Sogn omgives af Køge Landdistr., Køge Bugt, Ølseagle S., Tune Hrd. (Kirke-Skensved S.), hvorfra det skilles ved Skensved Aa, Ejby S. og Præstø Amt (Bjæverskov Hrd., Lellinge S.), mod hvilket Køge Aa danner Grænsen. Kirken ligger c. 6 km NV. for Køge og 16 km SSØ. for Roskilde. De noget højtliggende og gennemgaaende jævne ell. bølgeformede Jorder er overvejende lermuldede, dog med sandede Strandenge ved Køge Bugt og Eng- og Mosestrækninger langs Aerne mod N. og S., og S. for Ølby ligger den store Asemose. Ved Køge Aa hæver sig den skovklædte Køge Aas; ved Gl.-Lellingegd. nogen Skov, der langs Aen danner Partier af stor malerisk Skønhed. Ved Kirken, paa det højeste Punkt (43 m), er der vid Udsigt over Egen. Gennem Sognet gaar Gl. Køge Landevej samt Landevejen L.-Skensved-Ejby og Roskilde-Køge Banen.

Befolkning i 1916: 1646 (1801: 709, 1850: 996, 1901: 1145), boende i 379 Gde og Hse. Det saml. **Hartk.** (1905): 538 Td.; 99 Gde med 503 og 105 Hse med 25 Td. Hartk. samt 10 jordløse Hse. **Ejdsk.** (1916): 4916, deraf **Jordv.:** 2836. **Areal:** 2684 ha, hvoraf (1912) besaaet med Hvede 123 ha, Rug 179, Byg 459,

Havre 273, Blands. til Modenhed 115, Kartofler 9, Foderroer 261; Brak udgjorde 233 ha, Grønfoder og Græsning 711, Haver o. l. 48, Tørvemoser 36, Skov 79, ubenytt. 3, Vandar. 6. **Kreaturhold** (1919): 634 Heste, 2220 Stk. Hornkv. (deraf 1188 Køer), 48 Geder, 179 Faar, 1041 Svin (1914: 4632).

I Sognet Byerne: *Højelse* (1320 Ølsyøllille, 1485 Høueolsiæ) med Kirke, Præstegd., Skole og Forskole (opf. 1905 og 13 ved Landevejen i Nærheden af L.-Skensved) samt Ml.; *Vilkestrup*; *Lille-Skensved* (1391 Skenswethlitlæ) med Brugsforen., Hotel og Jærnbanest., Posteksp. og Telegrafst.; *Assendrup* (1382 Asserthorp) med Ml.; *Store-Salby* (1170 Salby) med Skole (opf. 1905) og Forskole; *Lille-Salby* (c. 1370 Salbythorp) med Fællesmejeri („Bøgely“); *Ølby* (1302 Ølby) med Skole (opf. 1915) og Forskole, Brugsforen. og (paa Ølby Lyng tæt ved Køge) en større Afvulkaniseringsanstalt, med 225 Arb., se under Køge.

Hovedgaarden *Gammel-Lellingegd.*, der hører under Vallø, har 46,1 Td. H., Ejdsk. 330, deraf Jordv. 218,7; c. 199 ha, deraf Ager 169, Eng 11, Hede 7; en mindre Del af Gaarden hører under Lellinge S. (s. d.).

Højelse S., en egen Sognekommune, har Tingsted i Køge og hører under Rets- og Politikr. Køge Kbst. m. m., Rosk. Amtstuedistr., Rosk. Lægekr., Køge Skatte- og Skyldkr., Amtets 4. Folketingsvalgkr., Gl. Rosk. Amts 1. Forligskr. og 2. Udskrivningskr. 414. Lægd. Det udgør (fra 1738) eet Pastorat med Annekset Lellinge i Bjæverskov Hrd. Kirken er selvejende.

Kirken er en romansk Kridtstenskirke, hvis Kor i gotisk Tid har maattet vige for en Udvidelse af Skibet mod Ø.; i s. Periode er Kirken overhvalvet med 5 Hvælvinger, der er dækkede med meget dekorative Kalkmalerier fra 15. Aarh. (restaur. 1879 af Kornerup); Figurmalerierne indskrænker sig dog til de 3 østl. Hvælv. og forestiller bl. a. Treenigheden, Samson, der vider Løvens Gab op, Skt. Antonius, Kongerne David og Salomon, Dommedag med Himmerig og Helvede, Skt. Jørgen med Dragen og Skabelsen med Adam og Eva (M. Petersen, Kalkmal. p. 92). Ligeledes middelalderlig er det anselige Taarn, hvis nedre og ældre Del har fortifikatoriske Anlæg og mulig har haft et udhængende Galleri (se Claudi-Hansen, i „Fra Ark. og Mus.“ V p. 434); sen. er tilf. Vaabenhus mod S. og Sakristi mod N. Altertavle af Storch fra 1863: Christus velsigner de smaa Børn; Prædikestol fra 1595. I Kirken er begr. Elisab. og Birgitte Bille, † 1639, til Gl.-Køgegd., og Præsten Claus Hansen, † 1695, og Hustru Dorthea Pedersd. Gad, og Præsten Jørgen Rasmussen Fog, † 1769; Mindetavle over Præsten Mathias Bircherod, † 1750; Gravsten (før paa Kirkegaarden) over Præsten, Konsistorialrd. Mandrup Peder Kruuse, † 1846. Den ene Klokke, der er fra 1517 og støbt af Fastenove, har en Indskr., der viser, at Kirken er viet til Skt. Mikkel. (Se om Kirken Østsjæll. Aarb. 1906 og 1908).

Det er til Højelse (og ikke til Ølsemagle, som før antaget), at Sagnet om den hell. Margrøthe knytter sig (se p. 328). Hvor hun havde været begr. ved Stranden, blev der rejst til Ære for hende et Kapel (nævnt i et Pavebr. af 1257 og endnu omtalt midt i 16. Aarh.), men det er nu helt forsvundet, og ikke engang Stedet kan paa-vises. — Ved Ølby har der været en hellig Kilde, som laa paa Skraaningen af en Banke og endnu ved Midten af 19. Aarh. besøgtes Skt. Hansnat.

Paa Højderne ved Ølby kendes enkelte Gravhøje, deribl. straks Ø. for Eyen en 4,5 m høj Høj (fredl.) og N. for Byen den anselige *Nordhøj*.

Litt.: N. P. Nielsen, Det gl. Højelse, Hist. Minder fra Byen og Omegn, Køge 1919.

Ølsemagle Sogn, Anneks til Køge, omgives af Køge Bugt, Højelse S. og Tune Hrd. (Jersie S.), hvorfra det skilles ved Skensved Aa. Kirken ligger c. 6 km N. for Køge og 15 km SSØ. for Roskilde. De lavtliggende Jorder er lermuldede; langs Stranden findes Engstrækninger. Gennem Sognet gaar den gl. Køge Landevej og Roskilde-Køge Banen.

Befolkning i 1916: 530 (1801: 251, 1850: 388, 1901: 427), boende i 106 Gde og Hse. Det saml. Hartk. (1905): 168 Td.; 39 Gde med 159 og 36 Hse med 9 Td. Hartk. samt 14 jordløse Hse. Ejds. (1916): 1459, deraf Jordv.: 861. Areal: 884 ha, hvoraf (1912) besaaet med Hvede 16 ha, Rug 86, Byg 125, Havre 85, Blands. til Modenhed 55, Kartoffler 4, Foderoer 56; Brak udgjorde 87 ha, Grønfoder og Græsning 297, Haver o. l. 22, Vandar. 4. Kreaturhold (1919): 213 Heste, 739 Stk. Hornkv. (deraf 384 Køer), 33 Geder, 91 Faar, 358 Svin (1914: 1577).

I Sognet Byen *Ølsemagle* (1170 *Ølishøghæ*, 1376 *Ølsighæmaglæ*), ved Banen, med Kirke, Skole og Brugsforen. *Lynghuse. Driftsbro*, Gd., hvor den nedlagte Skillingskro har ligget (se p. 254).

Ølsemagle S., en egen Sognekommune, har Tingsted i Roskilde og hører under Rets- og Politikr. Rosk. Kbst. m. m., Rosk. Amtstuedistr., Rosk. Lægekr., Køge Skatte- og Skyldkr., Amtets 4. Folketingsvalgkr., Gl. Rosk. Amts 1. Forligskr. og 2. Udskrivningskr. 408. Lægd. Kirken tilhører Kommunen.

Kirken er en romansk Kridtstenskirke, der i den senere Middelald. er vejet for en Forlængelse i Skibets Brede, tillige er Kirken blevet overhvalvet og forsynet med Sakristi, Taarn og Vaabenhús af Munkesten, det første med Baand af Kridtsten. Altertavle i Højrenæssancestil; Kalkstensfont fra 13. Aarh. I Sakristiet Ligsten over Præsten til Ølsem.-Lellinge, Peder Hansen, † 1654. Klokke fra 14. Aarh. af Mester Frederik.

Væbneren Ove Steeg skrev sig 1398-1401 af Ølsemagle.

Ved Ølsemagle har der været en hellig Kilde ved Foden af „Dysagerbakken“.

Broen over Snogebæk paa Kongevejen over Ølsemagle Lyng hedder *Onde Aftens Bro* og bærer Indskriften „17 — CVII — 85. Onde Aften“. Navnet skal if. Sagnet skrive sig fra, at Chr. IV en mørk Efteraarsaften kørte fast i Vadestedet her. Kongen maatte sende Bud til Køge efter Heste til at trække Køretøjet op, og den Køgekarl, som kørte Vognen op, gav Kongen Øgenavnet „Køge Tyrk“. Derefter skal der være bygget en Træbro over Bækken, der ofte benævnes: „Onde Aftens Bæk“.

Ølsemagle synes efter Reformat. at have udgjort et eget Pastorat med Lellinge (Bjæverskov Hrd.) til Anneks. Ved Klemmebrevet 1555 lagdes det til Køge. Efter 1581 var Ølsemagle og Lellinge en kortere Tid selvstændige Pastorater, men sammenlagdes paany og henlagdes fra 1663 atter til Køge for at betjenes af en Kapellan. 1734 blev Lellinge Anneks til Lellingekloster, men 1738 til Højelse, medens Ølsemagle vedblev at høre til Køge.

N. for Ølsemagle ligger to anselige Gravhøje, den ene (*Rishøj*) dog nu omdannet til Udsigtshøj.